

בית תפארת

ליקוט מתורת רבותינו הק' לבית זוועהיל חלאטשוב זיע"א

עטרת תפארת

ד"ת מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

בפרשתן (ויקרא ו, כא) 'זבלי חדש אשר תבשל בו ישובד ואם בכלי נחשת בשלה זמרק ושטף במים'. כתב אבודרהם, בטעם שקורין (בשנה פשוטה) את פרשת צו בשבת שקודם חג הפסח, משום שבפרשה זו מוזכר מהלכות הגעלת כלים שצריך להזהיר עליהם קודם פסח, וגם בשנה מעוברת שקורין פרשת מצורע בשבת שקודם הפסח איירי בענין טהרת כלים (טו, יב).

הנה שבת זו נקראת 'שבת הגדול', ובזאת יש לדרוש על מהותה של שבת זו שקודם חג הפסח.

בטור (אורח חיים, סימן תל) ביאר את טעמה של שבת זו, כי בעשירי לחודש ניסן שחל להיות בשבת ציוה הקב"ה לבני ישראל ליטול שה לקרבן, והיו המצרים כועסים מאוד על שעתידים בני ישראל לשחוט את הכבשים שהם היו ח' עבודה זרה' שלהם, אך לא היו יכולים לעשות דבר, ועל שם אותו הנס שהיה בשבת שקודם חג הפסח - על כן נקראת שבת זו 'שבת הגדול'.

וכבר עמדו המפרשים על זה, דאם כן היה לציין את יום י' בניסן שבו נעשה הנס ולעשותו 'יום טוב', ולמה קבעו זאת ליום השבת שברוב השנים אין חל בו יום י' בניסן.

ויש שתירצו כי הלא ביום י' בניסן עתידה להסתלק מרים הנביאה, ויהיה זה יום התענית, ועל כן לא ראוי לקבוע ביום זה 'יום טוב', ולכן ציינו את יום ההודאה בשבת הגדול.

ויש להרחיב בזה, כי הנה מצינו בספ"ק טעם לקיצור שנות גלות מצרים ממנין ארבע מאות שנה למנין מאתיים ועשר שנים, כי זהו מחמת שנתרבו בני ישראל מאוד באותם השנים כאשר נולדו ששה בכרים אחד (שמות רבה א, ח), וממילא בתוך מאתיים ועשר שנים מנו כלל ישראל יותר מששים רבוא, והלא ידוע כי אין השכינה שורה על פחות מששים רבוא, ועל כן כיון שבאו ישראל למנין זה גרמו לכדי השראת השכינה וממילא הביא זה לגאולת מצרים (במבואר בכלי יקר ריש פרשת במדבר). - והנה הלא התרבות בני ישראל היה במיוחד בזכותם של יוכבד ומרים שהחיו את הילדים והצילו אותם מלהשליכם היאורה, ונמצא כי הם גרמו להשראת השכינה בישראל וממילא לידי זירוז גאולת מצרים.

והנה מעשה זה גרם גם לקבלת התורה, כי הנה דרשו בספרים כי בעת קבלת התורה טענו המלאכים לפני הקב"ה כי הם ראויים יותר לקבל את התורה מאשר בני ישראל, באמרם 'תנה הוודך על השמים' (תהלים ח, ב), ועל זה השיב להם הקב"ה דהלא אין למלאכים בנים שיוכלו להנחיל להם את התורה, וזהו מדומז בהמשך הכתובים (שם, פסוק ג) 'מפי עוללים וינקים יסדת עז'.

תפארת רבותינו

ד"ת מרבותינו נכב"מ

יקרא דמלכא

שבת הגדול בהפטרה, הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וגו' והריקו את כלם ברכה עד בלי די (מלאכי ג, י), עד שיבלו שפתותיכם מלומר די (תענית ט), זאת תורת העולה, קרבן עולה מכפר על המחשבה (ויק"ר ז, ג) שעולה מהלב להמוח, כי באמת קודם חטא העגל לא היו צריכים לקרבנות ולא למשכן, וכמו שמובא (אור יצחק עמ' ריא) בשם הרי"מ זצ"ל מזלאטשוב ע"פ (יחזקאל מג י) הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעוונותיהם, רמז להם שע"י חטא העגל גרם להם כל זה, ולולא החטא לא היו צריכים לכל זה, ומצד החטא היו מוכרחים לבנות הבית ולהקריב קרבנות על המזבח לתקן מה שקלקלו שע"י חטא העגל חזר היצ"ה בקביעות להחטיאו לאדם תמיד, עד שצריכים תמידים ומוספים, תמיד של שחר מכפר על עבירות הלילה תמיד של בין הערבים מכפר על עבירות היום (במ"ר כא, יט), ושל ר"ח ושל מועדים מכפרים על עבירות שאינן רגילות בכל יום (עי' שבועות ב.). וזכו לקרבנות שיכפר גם על המחשבה, להביא עולה ולעשות בה כל דיני מעשה עולה ולמוקדה על המזבח כל הלילה, אבל העיקר מה שתהי' לעתיד, שתבטל העשיה בגשמיות ויהי' די באמירה במקום כל הקרבנות והעבודות (עיי"ש באור יצחק), שיתעלה הדיבור כמו של הבורא ית' שע"י דברו נברא העולם כמוש"כ (תהלים לג ו), בדבר ה' שמים נעשו, כי העשיה מצומצמת, ועני מביא קרבן עני, אבל באמירה אף עני יכול להביא קרבן עשיר, ובה תבטל העניות וקרבנות העניות. וזה הברכה שיוריק לנו לעתיד, היינו האמירה, ובה יהי' די לקרבן עשיר ולכל הקרבנות המוכחרים מסלתה ומשמנה, כי יביאו המעשר בית האוצר, כי אותיות מעשר - מרשע, ותתהפך הקללה לברכה לאותיות מעשר, ותכנס להקדושה, וכמו שהתהוה בחי' נוקבא בלי גבול (זוה"ק ח"ג רעט.), הברכה שבאה ע"י ויהפוך ה' אליהך לך את הקללה לברכה (דברים כג, ו) גם כן תהי' בלי גבול, כי בהקל' הנ"ק מצומצמת מאד והחושך בלי גבול בחי' נוקבא דתהוה רבה, ולעתיד תהי' להיפך, שהקל' תהי' מצומצם מאד, והקדושה תתרחב עד בלי די, כי האור יגרש החושך עד שיהי' יום שכולו טוב.

(תשט"ו)

זאת תורת העולה. אמרו ז"ל (ויק"ר ז, ג) העולה מכפרת על הרהור הלב, ששם שורש התאוה והחמדה של נפש הבהמית ומשם מתפשט ועולה למוח (ראה לקו"א תניא פרק ט), וסדר התחלת העבירה ר"ל, מחשבה דיבור מעשה, שאם לא דיבר לא עשה ואם לא חשב לא דיבר, וזה אשרי האיש אשר לא הלך - לא עמד - לא ישב (תהלים א) מתוך שלא הלך לא עמד ומתוך שלא עמד לא ישב (רש"י עפ"י הגמ' בע"ז יח:), אם כן בשעת מעשה העבירה כבר הי' מקולקל, אם כן כשעושה תשובה צריכים תשובה על המחשבה דיבור ומעשה. אמנם

איתא (עי' קידושין נט:): מחשבה מוציא ממחשבה, אתי דיבור ומבטל דיבור, מעשה מוציא מכולם, היינו מעשה תשובה היינו שינוי מעשה שינוי מקום ושינוי השם. ובאמת תשובה על מחשבה קשה מכולם, שאין כל כך בחירה להיות שולט על המחשבה, כי באמת מי שיש לו מחשבות טהורות וקדושות הוא כבר בפנים למחיצת הקדושה רחוק מחטא ושורה עליו הקדושה, ואז לא ה' צורך למשכן ולא למעשה הקרבנות, כי ענין המשכן והקרבנות עיקרם בא לבוא למדת הבושה מחמת החטאים והעוונות כש"כ (יחזקאל מג, י) הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעוונותיהם, וכש"כ (בראשית ג, ז-ח) אצל אדם הראשון אחרי אכלם מעץ הדעת וידעו כי ערומים הם ויתחבאו, שבאו לבושה מחמת קול אלהים המתהלך בגן לרוח היום. וכש"כ וק"ו שהפסדנו השני בתי מקדשים בעונותינו הרבים, איך שצריכים להתבייש ולהכלם שאין במה לכפר, ובמקומם היסורים הגדולים ר"ל, וחטא העגל אחר מתן תורה שורש לכל החטאים וחטא זה גרם כ"ז, ועדיין מרקד בינינו, ולא די לו להשטן כמה נפשות טהורות וקדושות שהעביר מהעולם ע"י יסורים קשים ומרים, ומצינו בנזיר (במדבר ו, יא) וכיפר עליו מאשר חטא על הנפש-שציער עצמו מן היין (נדרים י). על אחת כמה וכמה שנצטערנו כל ימי שנות גלותנו מכל אילי נביות מבית המלך להתענג מנועם אלהינו, שבודאי עתידין אנו ליתן דין וחשבון, ועל עיקר שלא היינו מתגעגעים לבנין המקדש וביאת משיחנו שנתעכב עידן ועידנים, ועל כל הבטחות נביאינו. וענין הבושה, ידוע ע"י החטאים מתפשטים נ"ק לנפה"ב ולדומם צומח, ומחמת שאדם יש בו קדושה ונפש אלקית מתפשטים הנ"ק ובהם רצונות קדושים שיכולים לעבוד בהם השי"ת, למלאות כל הרצונות [שלן], וכדי להחזיר כל הנ"ק והרצונות לשורשן, סידר השי"ת המשכן והקרבנות הן עבודת ציבור והן קרבנות יחיד, מכל דרגין לכל מיני חטאים ועל כולם יש תשובה, כמו שאמרו שהנ"ק שבעבירה ע"ז יש קיום לעבירה שאם לא כן לא ה' נברא כלל ולא ה' במציאות, וכן אם לא ה' תשובה על זה לא ה' נחשב לחטא. וקודם מתן תורה ובני ישראל היו בגלות מצרים ואלו עבדו ע"ז, והעדר הדעת בשתי בחי' דעות כוזבות ומדות מושחתות, וזה מרמז (יחזקאל טז, ז) ואת ערום ועריה, ובשתי מצות ראשונות פסח ומילה תקנו בכללות, פסח על אמונה ומילה על המדות וע"ז מסרו נפשם, ושורש לקבלת כל התורה.

(תשל"ה)

תפארת לעושיה

ממשנתם הטהורה של רבותינו הק'

שאור שבועים מעכב

הרה"ח רבי ישראל שפעון קסטלניץ זצ"ל אמר לרבינו מה שעלה ברעיונו שאם אחד עובר עבירה הרי הוא חזילה ככופר בעיקר כי אילו היה צאמין שהקב"ה יש לו עין פקוחה ורואה את כל מעשיו, לא היה מעיז לעבור את העבירה, וכשהוא עושה את העבירה הרי מוכח שמתפקפק בדבר.

ענה לו רבינו שלא כן הדבר, שישנם הרבה דברים וענינים שהאדם אע"פ שזודע אותם ורצונו בהם, בכל זאת אינו מתנהג כפי ידיעתו הברורה בענין ההוא, ולא עוד אלא שעושה בהיפך מידיעתו ורצונו בענין ההוא.

ודוגמא לזה, כי כאשר הרופא צריך לרפא ידו של החולה והרופא צריך לחזק את ידו, אע"פ שהחולה יודע שהרופא עושה זאת לרפאותו, והחולה הרי ג"כ הגיע אליו מחמת חוליו שירפאהו באופן כזה, מכל פקום כשהרופא רוצה לנתחו הוא מושך את ידו ולא נותן לו לחזקו, וצריכים להחזיק ידו על ידי אמצעים שונים אם ע"י קשירת ידו או ע"י שפירדופים אותה, וכל זאת אע"פ שהחולה יודע בוודאי שאינו עושה לרעתו אלא לרפאותו. הרי מוכח מזה שאפשר שיאמין וידע על העין רואה של השי"ת, ובכל זאת יתנהג בפהלך הטבע ועל כרחו נטה ארחו.

נמצא כי בכך שהחיו מדים וזיכבר את הילדים, גרמו הם לסיבה שיקבלו ישראל את התורה ולא המלאכים.

והנה בנוסף גרמה מדים ללידת משה רבינו, כאשר הוא דיברה על לב אביה עמרם לשוב ולישא את זוגתו ויכבד, ומאז נולד משה רבינו שהוא היה מושיעם וגואלם של ישראל, והוא היה מוסר התורה לישראל.

ובזה יתבאר כי כיון שגרמה מדים הנביאה טובות גדולות כאלו לכלל ישראל, כאשר גרמה ליורזו הגאולה, ולקבלת התורה, וללידתו של משה רבינו - על כן לא היה ראוי לקבוע 'יום טוב' ביום ההסתלקות שלה.

'שבת הגדול' - על שם תשובה מאהבה שגרמה למחילת עוון עבודה זרה שהיתה בהם

טעם נוסף לכינוי שבת זו בשם 'שבת הגדול', מצינו בספר 'עוללות אפרים' להרה"ק בעל ה'כלי יקר' זיע"א, כי הנה ידוע כי בעת גלות מצרים היו גם כלל ישראל עובדי עבודה זרה, ונמצא כי אף הם עשו את הכבשים לעבודה זרה שלהם, ואם כן יש לדקדק איך ביקשו בני ישראל להשתמש באותם הכבשים שהם משמשים אותם לחטא עבודה זרה - לעבוד את ה' להקריבו לפניו קרבן, והלא אין קטגור נעשה סניגור.

אך על זה יש לבאר, כי הנה אמרו חז"ל (שבת קיח, ב) כל המשמר את השבת מוחלין לו כל עוונותיו אפילו עובד עבודה זרה בדור אנוש מוחלין לו, והנה על זה יש לדקדק, איך יתכן כי בשמירת השבת יזכה האדם למחילה על עוון חמור כזה כעבודה זרה, - ועל זה יש לתרץ, כי הנה ידוע כי בתשובה מיראה ודוונת נעשים בשגות, ואילו בתשובה מאהבה ודוונת נעשים לו בזכויות, ועל זה יש להמליץ מאמר חז"ל (ברכות ח, א) 'גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים', - כי כיון שבא האדם למדרגה ששב אל הקב"ה מאהבה, כי אוהב הוא את הקב"ה יותר מכל ועל כן מתעב הוא את החטאים, הרי הוא זוכה שחטאיו נהפכין לזכויות, וזהו 'גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים' - כי מי שעובד את הקב"ה באהבה ובהנאה הרי הוא זוכה לגדולה כזו מה שלא זוכה מי שהוא 'ירא שמים' דהיינו שעובד את הבורא ביראה בלבד, ובה יתבאר הטעם שזוכה האדם בשמירת השבת למחילת העוונות - כי ביום מלוכה זו, כאשר עובד את הקב"ה מאהבתו - על כן הוא זוכה למחילה גדולה שכזאת עד שחטאיו נהפכין לו לזכויות.

ובזה יש להמליץ מה שנקראת שבת זו 'שבת הגדול' - כי בשבת זו ששמרו ישראל מאהבה, זכו ישראל למחילת העוונות עד שנמחה לגמרי עוון העבודה זרה אצלם, וממילא יכלו להקריב את הכבשים לקרבן, ולא היה זה נחשב לקטגור הנעשה לסניגור. - ועל כן נאה שמו 'שבת הגדול' - על שם שנתקיים בו 'גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים' - כי בזכות תשובה מאהבה בבחינת 'נהיה מיגיע כפיו', היו ראויים להקריב את הקרבן לכבשים. ועיין עוד בבני יששכר (מאמרי חודש ניסן, מאמר ג', אות ט') ודו"ק. יעזור הקב"ה שנוכח עוד בשנה זו לאכול מן הזבחים ומן הפסחים, וזוכה לעבוד את הקב"ה מאהבה, ולהנות הנאה רוחנית מאוד חג הפסח הבעל"ט.

(מתוך דא"ח בסעודה שלישית פר' צו - שבת הגדול תשפ"ג)

תפארת המועדים

ליקוט מתורת רבותינו הק'
בעניני המועד

עטרת תפארת
ד"ת מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

תפארת רבותינו
ד"ת מרבותינו נכב"מ

תורת המגיד מזלאטשוב

בעת שהרה"ק מוהר"ר ר' יצחק מראדוויל צלה"ה היה משכנו בעיר נדבורנא, בימי חורפו, פעם כשרצה להתחיל עריכת סדרא קדישא בליל פסח, ושלה את משמשו להביא מים לנטילת ידים [כידוע שבימים ההם היו בארות המים בחוץ, ולפעמים באר מים חיים אחת לכל אנשי העיר באמצע העיר] אולם עבר זמן רב, ומשמשו לא שב עם המים, שלח הרה"ק מראדוויל את הרבנית הצדקת לראות על מה בושש המשמש לבוא, אולם הרה"ק חיכה גם עליה עד בוש, וגם היא לא שבה, ובלית ברירה יצא בעצמו החוצה לראות ולדעת פשר הדברים.

וירא הנה עומדים קהל גדול צפוף ליד חלון יהודי אחד, ומקשיבים לקולו האיק שהוא אומר ההגדה, וגם המשמש והרבנית עומדים המה שם, וניגש גם הרה"ק מראדוויל לשמוע ולהבין על מה מצטופף שם קהל רב כזה, ושמע שיהודי הזה אומר דף אחד מההגדה כגון מה נשתנה וכו', ואחר כך דף אחד ממגילת איכה ישבה בדד, והיה שמחה גדולה בין כל השומעים דבר מצחיק הזה, כי יהודי זה כמובן שלא הבין פירוש המלות, ובאמצע השנה נתן פעם לכורך את ההגדה של פסח שיכרכו, וכן גם קינה ומגילת איכה, אבל הכורך הזה היה לץ יליץ, והתחכם וכרך דף אחד מההגדה ודף אחד מקינת איכה, ובהגיע ליל הסדר אמר היהודי הזה באמת ובתמימות כפי סדר הנכתב שם.

ואחר כך אמר הרה"ק מראדוויל צלה"ה שכל הפמליא של מעלה באו לשמוע אמירת ההגדה של יהודי זה האומר בתמימות לשם שמים, ולכן כל אחד כשניגש אל החלון כדי לשמוע את ההגדה הנפלאה הזאת, לא היה יכול לזוז משם בשום אופן, כי מחמת הקדושה הגדולה שחפף ושרה שם, נמשך כל אחד ואחד לעמוד שם במקום נפלא זה [וכמובן שאע"ג דאיהו לא חזי מזליהו חזי, ונתקשרו למקום זה ובלתי היה ביכולתם להפרד ממקום הקודש].

הא לחמא עניא די אכלו אבהתא בארעא דמצרים וכו'. וקשה איך אמר שאכלו בארץ מצרים, הרי אכלו אחר יציאת מצרים ולא במצרים. אלא לחמא היינו התורה, ובגלות נקראת התורה לחם עוני. והנה בעת הזאת שהיו ישראל במצרים הייתה התורה לחם עוני, אלא שבעת הזאת היה מקור החסד והיו יכולים להשפיע החסד העליון. וזהו הא לחמא עניא, היינו התורה והיה שם מקור החסד, ועל כן אמר כל דיכפין ייתי ויכול, היינו שיעשה מעשים טובים ובזה הוא ממשיך חסד עליון. כל דיצריך ייתי ויפסח, היינו ידלג על הקליפות ויכניעם וימשוך עליו חסד. השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישאל, היינו שילך ממדרגה למדרגה. השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין, הוא גם כן שילך ממדרגה למדרגה, ואז יהיה כולו חירות, ובא לציון גואל אמן.

מצווה עלינו לספר ביציאת מצרים. אמר בשם אביו הרב זי"ע, שהקשה למה לי הבי"ת של ביציאת מצרים היה לו לומר לספר יציאת מצרים. ואמר אלא הכלל ידוע אשר התורה הוא נצחיות, ודבר זה גם כן ידוע היינו מחמת מה ישראל המה בגלות הוא מחמת עבירות ר"ל, ועל ידי זה הנשמות הם למעלה גם כן בגלות, ולכן המה גורמים שלמטה נמסרו גם כן בגלות, ומחמת התשובה נגאלים הנשמות למעלה ונגאלים גם כן למטה. ומילת לספר לשון ספיר.

והנה המצה נקראה בשם 'מיכלא דמהימנותא' (זוה"ק ח"ב קפג, ב), ומדאורייתא מצות אכילת מצה הוא רק בליל יו"ט הראשון של חג ובשאר הימים אינו אלא רשות, ותיקנו חז"ל לקיים המצה מדאורייתא ולכרך בשם ומלכות 'על אכילת מצה' בעצם שתיים ד' כוסות אחד הכוס הב', ויש לעיין מה טעם תיקנו חז"ל בדיוקא או לקיים המצה מדאורייתא של אכילת מצה שהוא המאכל המביא אמונה.

במצות ושננתם לבניך שוכר האב מלמד שהוא בשלוחו ללמד את בנו תורה

איתא בגמ' (ברכות מ, א) אין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן, היינו שרק ע"י שאוכל דגן מתחזקת ההבנה במוחו, ואז הוא מבין שיש לו אב ואם הדואגים לו כל צרכו.

הנה דרך העולם שבשמיני חזון שבו צריך הבן לקנות חכמה ולהתחיל ללמוד התורה הק', שולח אותו אביו לבית התלמוד שמוצא חן בעינו, ומשלם מידי חודש בחודשו מלמד שהוא בשלוחו של האב על מנת לגדלו ולחנכו להיות עבד נאמן לה'.

ובמצוה זו נצטוו האב בדכתיב 'ושננתם לבניך' (דברים ו, ז), וביוון שהאב בשלעצמו אין בכוחו וביכולתו ללמד את בנו תורה במשך כל היום, על כן שולח את בנו לתלמוד תורה וממנה את המלמד לשלוחו של אדם כמותו שהוא ילמד את בנו תורה כפי חובתו, כי רואה את אותו המלמד מובשר יותר לכך.

צריך ביאור מה טעם במצות והגדת לבנך אין שוכר האב מי שהוא מובשר לכך

והנה במצוה דומה נצטוו ג"כ האב והיא מצות 'והגדת לבנך' (שמות יג, ח), והנה לכאורה במצוה זו ג"כ היה יכול האב לומר אין אני מובשר ביותר למלאכה זו לכן אשלח אותך לאדם מצוין בעבודה זו ביותר, ובדאי שלא שמענו כזאת אלא כל אב בוחר הוא בעצמו לקיים מצוה זו בהידור רב, וצריך לבאר החילוק בין שני אלו המצות.

אחד אכילת המצה ושתיית ב' הכוסות זוכים לדעת ויבואר בהקדים מה שהביא בליקוטי תורה (צו) להשוות ענין אכילת מצה לאותו הדגן שאוכל התינוק ומאז נפתחים אצלו שער הבינה, כן ע"י אכילת המצה זוכה האדם לדעת ואמונה אמיתית בבורא כל העולמים.

ובעין זה הביא בבני יששכר (מאמרי חודש ניסן מאמר ח) שמצה הוא מבחינת הדעת, וזין הוא אמנם מבחינת היפך הדעת שהלא בשתיית יין הרבה מאבד האדם את ישוב דעתו, אולם אם שותה האדם מעט יין מתעורר לבו ופנימיותו, ועל כן תיקנו חז"ל שיאכל האדם אכילת מצה מדאורייתא דייקא אחד שתיית שני כוסות, שמעט היין מעורר פנימיותו לקבל כראוי את בחינת הדעת שהוא מקבל ע"י אכילת המצה.

וזהו פירושו מצווה עלינו לספר היינו לצחצח עצמו ביציאת מצרים, היינו שיזכור אשר במצרים היה גם כן כן ונגאל על ידי התשובה. וכל המרבה לספר, היינו לצחצח על ידי יציאת מצרים, היינו על ידי ההזכרה שיזכור את יציאת מצרים שהיו עושין תשובה ונגאלין, ויעשה גם כן תשובה כדי להמשיך שיבוא הגאולה, ומשובח תמיד וטוב לו בזה ובבא, ובא לציון גואל כן יהי רצון.

כל שלא אמר שלושה דברים אלו בפסח וכו' ואלו הן פסח מצה מרור. קשה שהיה צריך לומר שלא עשה ומהו הלשון אמר. אלא [הכלל] שצריך האדם קודם העשיה להתפלל להקדוש ברוך הוא ולבקש ממנו שיהיה העשייה כהוגן, ומי שאינו עושה כן לא יצא ידי חובתו, אמן סלה כן יהי רצון.

בעל ההגדה אמר, חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (פסחים קט"ז ע"ב). אחיי, הוא סוד עמוק, בראשון מה זה החיוב שאמר חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים, זה אינו מן הנמנע לשער את עצמו בהשוואה בזה העניין שיצאו אבותינו ממצרים, אבל לדמות זאת בשכל אי אפשר בשום אופן להכניס את עצמו בהשוואה בזה הבחינה כאלו הוא יצא ממצרים, ועוד את עצמו הוא מיותר, והיה לו לומר חייב אדם לראות כאלו הוא יצא ממצרים.

והאמת כמו שכתבתי בפרשת יתרו וכל העם רואים את הקולות (שמות כ טו), ופירש רש"י ז"ל ראו את הנשמע ושמעו את הנראה. מצד שפסקה זוהמתם (שבת קמ"ו ע"א), והיו אך נשמות קדושות, והנשמה הקדושה היא אלוקותו יתברך, וזה נאמר (שמות כ"ד י') ויראו את אלהי ישראל, והא נאמר (שם ל"ג כ') כי לא יראני האדם וחי, ולית בידע בך כלל (תקו"ז י"ז ע"א), אך עצמותו יודע את עצמו יתברך, וד"ל.

לכן האדם בחומריות הגוף הוא אינו באפשרי לראות ולשמע את קול ה', אך בתפשטות גוף החומר ביכולת הנשמה הקדושה שהיא עצמותו יתברך לראות עצמותו יתברך, וד"ל. לזה במעמד הר סיני שהיו אך נשמות, ראו את עצמם שהם עצמות אלהי ישראל יתברך, וזאת ראו, וד"ל. כמו שאומרים (תפילת ערבית) מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה זה אלי ענו ואמרו, בעת שבקע הים לפני משה היה התגלות כבוד מלכותו יתברך בלי שום מסך החומרי המבדיל, ואז ראו שהם בניך, שהם עצמם עצמותו ממש, כמו כח האב והבן, וראו שהם בניך וד"ל, ואמרו זה אלי ענו, היינו אנו בעצמנו זה אלי וד"ל, כמו שכתב הזה"ק (זח"א צ"ד ע"א) ומבשרי אחזה אלוה (איוב י"ט כ"ו), מבשרי ממש. אבל לראות כביכול נאמר (שמות ל"ג כ') כי לא יראני האדם וחי, וכמ"ש דוד המלך ע"ה (תהילים כ"ב ל) לפניו יכרעו כל יורדי עפר, אך הנשמה היא רואה את עצמותה, אבל לא האדם וד"ל.

וזה שאמר הבעל הגדה, שזהו החיוב בעבודתנו בהתפשטות כל מיני תאוות הגשמיות והחומריות שאז יראה את עצמו שהוא עצמותו יתברך. וזה חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, כמו אבותינו כשיצאו ממצרים שפסקה זוהמתם וראו את עצמם שהם עצמותו יתברך, כך חייב אדם בכל דור לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ודו"ק ותבין שהם דברים עמוקים מאד.

הנחלת האמונה היא בחינת 'ירוש'ה' ולכן שייך מצות 'והגדת לבנך' רק לאב ואותו הדעת שמקבלים ע"י המצה היא דעת ישראל באמונה כי מצה הוא 'מיכלא דמהימנותא' כאמור, שהיא אותה האמונה שקנה אברהם אבינו בעצמו והעביר אותו לבנו אחריו והוא לבנו אחריו ולבנו בניו עד סוף כל הדורות, ואותו הרגש פנימי באמונה מוסר האב לבנו בלייל פסח.

ועל פי זה יבואר הטעם שמצות ה'הגדה' היא רק על האב בעצמו ואי אפשר לעשותה ע"י שליח, כי כיון שאמונה זו מורשה לנו מאבותנו, וירוש'ה נמסרת רק מאב לבן בהרגש פנימי הנמצא בלב {שמותעורר ע"י שתיית שני כוסות כאמור}, וממילא לא שייך לעשות ענין זה ע"י שליח.

ועל פי זה יתבאר מה שנהוג בתפוצות ישראל שבפתיחת ליל הסדר אומר הבן 'קדש - ווען דע טאטע קומט אהיים פון שול', אשר ענין זה תמוה לצורך מה צריך להזכיר ענין האב, אלא היו צריכים לומר הפירוש הפשוט של מילת 'קדש' - צריך לעשות קידוש, וכן גם צריך להקשות למה צריך הבן שוב להזכיר האב ב'מה נשתנה' טאטע איך וויל די פיר קשיות פרעגען, והלא הפשוט הפשוט של מה נשתנה זה 'וואס איז אנדערש גיווארען'.

ולפי דברינו יובן שכל מצות והגדת לבנך הוא העברת מסורת האמונה הנמסרת מאב לבן מדור דור, ולכן כל ענינו של ליל הסדר מסובב סביב ענין הבן והאב, וע"י העברת המסורת לעוד דור של עובדי ה' גורמים אנו נחת רוח לאבינו שבשמים עד ששולח הוא פמליא של מעלה להתבונן כיצד בני ישראל מעבירים האמונה לבניהם באותו הרגש פנימי וע"י בחינת הדעת שמתעורר ע"י המצה והיא דעת ישראל באמונה.

בשעת יציאת מצרים נתעוררו בני מאד עד שלא יכלו לסבול טומאת מצרים

הנה אנו אומרים בהגדה, 'מצה זו שאנו אוכלים, על שום מה, על שום שלא הספיק בציקם של אבותנו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, שנאמר, ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמחמה וגם צדה לא עשו להם (שמות יב, יט). וצריך ביאור מה טעם אנו אומרים שלא הספיק בצקם כי בינתיים נגלה עליהם מלך מלכי המלכים, והלא בתורה לא כתוב זה אלא כתיב שלא הספיק הבצק להחמיץ 'כי גורשו ממצרים'.

ובטעם המהירות שיצאו ממצרים ולא יכלו להתמחמה איתא בזוה"ק (זהר חדש יתרו, דף לט) שאילו התמחמהו ישראל במצרים היה נשקעים בשערי טומאה ולא יכלו להוציאם משם עוד חלילה.

ונראה לפרש על פי דאמינא משמיה דרה"ק רבי מנחם מענדיל מדימונב זיע"א שבשעת יציאת מצרים התעלו בני ישראל מאד מאד, עד שלא יכלו להתמחמה ביותר כי לא יכלו נשמתם המתעוררת שוב לסבול טומאת מצרים, והשתוקקו מאד להיטהר מטומאתם ולהתקרב אל ה' בבחינת 'משבני אחרין נרוצה' (שיר השירים א, ד), ומרוב ההתעוררות הרגישו בעצמן גילוי אלוקות, וזהו 'עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים', ומטעם זה גופא לא יכלו להתמחמה ולכן לא הספיק בצקם להחמיץ.

(מתוך שמוע"ס הכנה ליו"ט פסח תשע"ו)

